ЛИТОВСКІЙ ВѢСТНИКЪ.

ОФФИЦІАЛЬНАЯ ГАЗЕТА.

№ 89.

KURYER LITEWSKI.

GAZETA URZĘDOWA.

Вильна. Пятница. 5-го Ноября — 1837 — *Wilno. Piątek. 5-go Listopada.*

ВНУТРЕННІЯ ИЗВѢСТІЯ.

Санктпетербургъ, 25-го Октября.

Государь Императоръ Высочайше повелѣть соизволилъ: по случаю кончины Герцога *Карла* Мекленбургъ Стрелицкаго, наложить при Высочайшемъ Дворѣ трауръ на 6 дней съ обыкновенными раздѣленіями, начавъ оный съ 20 числа сего мѣсяца.

Высочайшій Рескриптъ,
данный на имя Г. Новороссійскаго и Бессарабскаго, Генералъ-Губернатора, Графа М. С. *Воронцова.*

Графъ Михаилъ Семеновичъ!

Посѣтивъ нынѣ, послѣ девяти лѣтъ, городъ Одессу, Я съ особеннымъ удовольствіемъ нашелъ въ немъ отличный порядокъ. Значительное распространеніе города и возведеніе многихъ красивыхъ зданій, свидѣтельствуютъ о цвѣтущемъ онаго состояніи. Съ равнымъ удовольствіемъ посѣтилъ Я вновь Крымъ, послѣ двадцати одного года, и истинно радовался видя быстрые успѣхи въ устройствѣ сего края, столь обильнаго средствами къ внутреннему благосостоянію, коему непремѣнно способствовать будетъ отлично-исполняемое устройство по южному берегу Крыма прочныхъ и удобныхъ дорогъ. Относя все сіе къ постоянной, благоразумной заботливости и неусыпнымъ трудамъ вашимъ, — Я исполняю долгъ для Меня пріятный, изъявляя вамъ полную и совершенную признательность за отлично - полезное служеніе ваше, пребывая къ вамъ навсегда благосклонный.

На подлинномъ Собственною Его Императорскаго Величества рукою написано:

НИКАЛАЙ.

На пароходѣ Сѣверная Звѣзда,
20-го Сентября 1837.

Высочайшимъ Приказомъ отъ 4 Октября, назначаются: Командирами бригадъ: Командиръ Лейбъ-Гвардіи Коннаго полка, Свиты Его Величества Генералъ-Маіоръ Баронъ *Мейендорфъ*, 1-й бригады Гвардейской Кирасирской дивизіи. Командиръ Лейбъ-Гвардіи Преображенскаго полка, Свиты Его Величества Генералъ-Маіоръ *Микулинъ 1-й*, 1-й Гвардейской Пѣхотной. Командиръ Лейбъ-Гвардіи Егерскаго полка, Генералъ-Маіоръ *фонъ Моллеръ 1-й*, 2-й Гвардейской Пѣхотной. Командиръ Лейбъ-Гвардіи Московскаго полка, Генералъ-Маіоръ *Штегельманъ 1-й*, 3-й Гвардейской Пѣхотной. Командиръ Лейбъ-Гвардіи Литовскаго полка, Генералъ-Маіоръ *де Витте*, 5-й Гвардейской Пѣхотной. Командиръ Лейбъ-Гвардіи Волынскаго полка, Генералъ-Маіоръ *Овандеръ*, 6-й Гвардейской Пѣхотной,— всѣ шестеро съ оставленіемъ при прежнихъ должностяхъ, а первые двое и въ Свитѣ Его Величества. Командующій Лейбъ-Гвардіи Гродненскимъ Гусарскимъ полкомъ, Генералъ-Маіоръ *Эссенъ 1-й*, 2-й бригады 2-й Легкой Гвардейской Кавалерійской дивизіи, съ утвержденіемъ и Командиромъ полка. Лейбъ-Гвардіи Казачьяго полка Генералъ-Маіоръ *Кононовъ 1-й*, Командиромъ сего полка. — Утверждаются Командирами: Командующій Лейбъ - Гвардіи Драгунскимъ

WIADOMOŚCI KRAJOWE.

Sankt-Petersburg, 25-go Października.

Cesarz Jego Mość Naywyżey rozkazać raczył: s okoliczności śmierci Xięcia *Karola* Meklenburg-Strelitzkiego, przywdziać u Naywyższego Dworu żałobę na sześć dni ze zwyczaynemi podziałami, zaczynając od dnia 20 teraźnieyszego miesiąca.

Naywyższy Reskrypt,
do P. Noworossyyskiego i Bessarabskiego Jenerał-Gubernatora, Hrabiego M. S. *Woroncowa.*

Hrabio Michale Symeonowiczu!

Odwiedziwszy teraz, po upływie dziewięciu lat, miasto Odessę, ze szczególném zadowoleniem znalazłem w niém odznaczający się porządek. Znaczne powiększenie miasta i wzniesienie wielu pięknych budowli, świadczą o kwitnącym jego stanie. Z równém zadowoleniem nanowo odwiedziłem Krym, po upływie dwódziestu jednego roku i prawdziwie się cieszyłem, widząc szybkie postępy urządzenia tego kraju, tak zamożnego w środki do dobrego jego bytu wewnętrznego, któremu nieodmiennie będzie dopomagać dobrze wykonywane urządzenie na południowym brzegu Krymu, dróg trwałych i wygodnych. Przypisując to wszystko mądrey troskliwości i niezmordowanym pracom waszym,— wypełniam powinność dla Mnie przyjemną, oświadczając wam zupełną wdzięczność za odznaczającą się użytecznością służbę waszą, zostając ku wam nazawsze przychylny.

Na autentyku Własną Jego Cesarskiey Mości ręką napisano:

NIKOŁAY.

Na parochodzie Gwiazda Północna
20-go Września 1837 roku.

Przez Naywyższy Rozkaz dzienny pod dniem 4 Października, naznaczeni: Dowódcami brygad: Dowódca Konnego półku Gwardyi, Orszaku Jego Cesarskiey Mości Jenerał-Major Baron *Meyendorf*, 1-ey brygady Kiryssyerskiey dywizyi Gwardyi. Dowódca Preobrażeńskiego półku Gwardyi, Orszaku Jego Cesarskiey Mości Jenerał-Major *Mikulin 1-szy*, 1-ey Gwardyi pieszey. Dowódca Strzeleckiego półku Gwardyi, Jenerał-Major *von Moller* 1-szy, 2-ey Gwardyi pieszey. Dowódca Moskiewskiego półku Gwardyi, Jenerał-Major *Sztegelmann 1-szy*, 3-ey Gwardyi pieszey. Dowódca Litewskiego półku Gwardyi, Jenerał-Major *de Witte*, 5-ey Gwardyi pieszey. Dowódca Wołyńskiego półku Gwardyi, Jenerał-Major *Owander*, 6-ey Gwardyi pieszey,— wszyscy sześć z pozostaniem na obowiązkach dotychczasowych, a dway pierwsi i w Orszaku Nayjaśnieyszego Pana. Dowodzący Grodzieńskim Huzarskim półkiem Gwardyi, Jenerał-Major *Essen 1-szy*, 2-ey brygady 2-ey lekkiey Kawaleryyskiey dywizyi Gwardyi, z utwierdzeniem Dowódcą półku. Kozackiego półku Gwardyi Jenerał-Major *Kononow 1-szy*, Dowódcą tego półku. — Utwierdzeni Dowódcami: Dowodzący Draguńskim półkiem Gwardyi, Jenerał-Major Baron *Wrangel 1-szy*. Dowodzącym Izmajłowskim półkiem Gwardyi, Orszaku Jego Cesarskiey Mości Jenerał-Major *A-*

полкомъ, Генералъ-Маіоръ Баронъ *Врангель 1-й*. Командующій Лейбъ-Гвардіи Измайловскимъ полкомъ Свиты Его Величества Генералъ-Маіоръ *Анненковъ 3-й*, съ оставленіемъ въ Свитѣ Его Величества. Командующій Лейбъ-Гвардіи Гренадерскимъ полкомъ, Генералъ-Маіоръ Князь *Волконскій 3-й*. Командующій Гренадерскимъ Императора Франца I-го полкомъ, Генералъ-Маіоръ *Вяткинъ*,— всѣ четверо оныхъ же полковъ.— Тѣмъ же приказомъ Строитель Гумринской крѣпости, Инженеръ-Подполковникъ *Руденковъ*, производится за отличіе по службѣ въ Полковники, съ оставленіемъ въ прежней должности.

— Высочайшимъ Приказомъ отъ 3-го Октября, производятся въ Полковники: Старшій Адъютантъ Штаба Его Императорскаго Высочества по Управленію Генералъ-Фельдцейхмейстера, Лейбъ-Гвардіи 1-й Артиллерійской бригады Капитанъ *Баркгаузенъ*, и Командиръ Батарейной N. 4 батареи, Лейбъ-Гвардіи 2-й Артиллерійской бригады Капитанъ *Поповъ*, оба со старшинствомъ съ 6 Іюля сего года и съ оставленіемъ при прежнихъ должностяхъ. Назначаются: Полицiймейстеръ г. Бердичева, состоящій по Арміи Маіоръ *Третьяковъ 2-й*, Главнымъ Надзирателемъ заведеній Кіевскаго Приказа Общественнаго Призрѣнія. Полицiймейстеръ г. Житомира, состоящій по Арміи Капитанъ *Мацневъ*, Полицiймейстеромъ же въ г. Бердичевъ, — оба съ оставленіемъ по Арміи, 16-й Артиллерійской бригады Командиръ Батарейной N. 2-го батареи, Подполковникъ *Березинъ*, Командующимъ 12-ю Артиллерійскою бригадою.

— Государь Императоръ въ 9 день минувшаго Сентября, Высочайше повелѣть соизволилъ: при сельскихъ запасныхъ хлѣбныхъ магазинахъ имѣть мѣры четвериковую и гарнцовую желѣзныя, или чугунныя, или же и деревянныя дубовыя съ желѣзными обручами заклейменныя, и на покупку оныхъ собрать потребную сумму по мірскимъ приговорамъ съ приписныхъ къ тѣмъ магазинамъ казенныхъ поселянъ тамъ, гдѣ не будетъ остатковъ отъ суммъ, на постройку и починку магазиновъ назначенныхъ, и не иначе какъ съ согласія Казенныхъ Палатъ и Гг. Начальниковъ губерній; въ противномъ случаѣ пріобрѣтать оныя мѣры покупкою изъ тѣхъ остатковъ отъ суммъ.

— Его Императорское Величество, по положенію Комитета Гг. Министровъ, въ 16 день минувшаго Сентября Высочайше повелѣть соизволилъ: званіе Сельскихъ Засѣдателей Уѣздныхъ Судовъ изъ дворянъ и чиновниковъ, причислить къ IX разряду пенсіонныхъ окладовъ.

— Московскій купецъ Лаврентій *Боковъ*, получилъ десятилѣтнюю привиллегію, на изобрѣтенную имъ машину для размотки съ коконовъ шелка и сученія онаго; а Механикъ Роде, пятилѣтнюю привиллегію на изобрѣтенную имъ менсулу или землемѣрскій столикъ. (*Спб. В.*)

neńkow 3-ci, z pozostaniem w Orszaku Nayjaśnieyszego Pana. Dowodzący Grenadyerskim półkiem Gwardyi, Jenerał-Major Xiąże *Wołkoński 3-ci*. Dowodzący półkiem Grenadyerów Cesarza Franciszka I-go, Jenerał-Major *Wiatkin*,— wszyscy czterey tychże półkow.— Przez tenże Rozkaz dzienny Budowniczy twierdzy Humryńskiey, Podpółkownik Inżynieryi *Rudeńkow*, podniesiony, za odznaczenie się w służbie, do rangi Półkownika, z pozostaniem w obowiązku dotychczasowym.

— Przez Naywyższy Rozkaz Dzienny pod dniem 3 Października, mianowani Półkownikami: Starszy Adjutant Sztabu Jego Cesarskiey Wysokości w Zarządzie Jeneralnego Feldceigmistrza, Kapitan 1-ey Artylleryyskiey brygady Gwardyi, *Barkhausen* i Dowódca pozycyyney N. 4 bateryi, Kapitan 2-ey Artylleryyskiey brygady Gwardyi *Popow*, obay ze starszeństwem od 6-go Lipca roku ter. i z pozostaniem na obowiązkach dotychczasowych. Naznaczeni: Policmeyster m. Berdyczewa, liczący się w Armii Major *Tretjakow 2-gi*, Głównym Nadzorcą zakładów Kijowskiego Urzędu Powszechnego Opatrzenia. Policmeyster m. Żytomierza, liczący się w Armii Kapitan *Macniew*, Policmeystrem do m. Berdyczewa,— oba z pozostaniem w Armii. 16 ey brygady Artylleryi Dowódca pozycyyney N. 2-go bateryi, Podpółkownik *Bierezin*, Dowodzącym 12-tą brygadą Artylleryi.

— Cesarz Jego Mość dnia 9-go zeszłego Września, Naywyżey rozkazać raczył: przy wieyskich zapaśnych magazynach zboża, mieć miary czetwierykową i garcową żelazne, albo czugunne, albo też i drewniane dębowe z żelaznemi obręczami stęplowane, i na ich kupienie zebrać potrzebną summę, po nastałém pierwiey postanowieniu gminy z przypisanych do tych magazynów włościan skarbowych tam, gdzie nie będzie pozostałości summ, na wybudowanie i reparacyą magazynow przeznaczonych, i nie inaczey, jak za zgodą Izb Skarbowych i PP. Naczelników Gubernij; w przeciwnym zaś razie nabywać te miary przez zakupienie z tych pozostałości summ.

— Jego Cesarska Mość, po nastałém postanowieniu Komitetu PP. Ministrów, dnia 16 zeszłego Września, Naywyżey rozkazać raczył: urząd Assesorów wieyskich Sądow Powiatowych z dworzan i osób mających rangi policzyć do IX-go rzędu wyznaczeń pensyi.

—Kupiec Moskiewski Wawrzyniec *Bokow*, otrzymał dziesięcioletni przywiley, na wynalezioną przezeń machinę do rozmotywania kokonow jedwabiu i jego kręcenia, a Mechanik Rode, przywiley pięcioletni na wynaleziony przezeń stolik mierniczy. (*G. S. P.*)

ИНОСТРАННЫЯ ИЗВѢСТІЯ.

Пруссія.

Берлинъ, 31-го Октября.

По полученнымъ извѣстіямъ изъ Истамбула, находящіеся тамъ, посланные давно уже, наши Офицеры не производили ученья, но имъ поручено обращать вниманіе на все состояніе военнаго устройства, и представлять Правительству замѣчанія, на счетъ улучшеній, какія бы признали необходимыми. На сей именно предметъ, они отправлены изъ Константинополя для объѣзда береговъ Чернаго моря и для осмотрѣнія Наддунайскихъ крѣпостей до Шумлы. Оттуда отправятся они въ Адріанополь, а потомъ возвратятся чрезъ Дарданеллы въ Истамбулъ.— Поручикъ изъ отдѣленія фейерверкеровъ, по имени *Кепке*, который въ 1835 перешелъ изъ Прусской въ Турецкую службу, теперь сдѣланъ начальникомъ Турецкой артиллеріи. Онъ писалъ къ своимъ родителямъ, что не смотря на знатную степень и большіе доходы, которыми пользуется, онъ тоскуетъ по родинѣ и по сему какъ только пріобрѣтетъ состояніе, такъ что будетъ имѣть возможность жить свободно и независимо, возвратится въ Берлинъ.

— Здѣсь составляется общество по предмету заведенія пароходства между Штетиномъ и Лондономъ, что если исполнится, будетъ весьма важнымъ происшествіемъ для Прусской торговли. Гамбургъ много потерялъ бы отъ сего, ибо значительная часть торговыхъ оборотовъ перешла бы сюда. Возрастаніе Штетина, съ нѣкотораго времени обращаетъ общее вниманіе.

— Врачебный Эдинбургскій журналъ напечаталъ описаніе, единственнаго можетъ быть въ своемъ родѣ случая, т. е. сращеніе отрубленной отъ плеча руки, которая только что висѣла на кожѣ. Врачеваніе руки которое продолжалось 45 дней, производилъ

WIADOMOŚCI ZAGRANICZNE.

Prussy.

Berlin, dnia 31 Października.

Podług otrzymanych ze Stambułu doniesień, znaydujący się tam, a dawniey jeszcze posłani oficerowie nasi, nie są użyci do nauczania musztry, ale polecono im zwracać uwagę na cały stan woyskowości i udzielać Rządowi postrzeżenia względem ulepszeń, jakieby za potrzebne uznawali. W tymto celu wysłano ich właśnie ze Stambułu na objazd pobrzeży morza Czarnego dla obeyrzenia twierdz naddunayskich aż do Szumli. Ztamtąd udadzą się do Adryanopola, a potém wrócą przez Dardanelle do Stambułu.— Porucznik z oddziału ogniomistrzów, nazwiskiem *Köpke*, który w roku 1835 przeszedł ze służby pruskiey do tureckiey, jest teraz naczelnikiem artylleryi tureckiey. Pisał on do rodziców swoich, że mimo wysokiego stopnia i wielkich dochodów, jakie posiada, tęskno mu do rodzinnego kraju. Chce jak tylko uzbiera tyle, że będzie mógł żyć swobodnie i niepodlegle, wrócić do Berlina.

— Zbiera się tu towarzystwo w celu zaprowadzenia żeglugi parowey między Szczecinem a Londynem, co gdy nastąpi, będzie to nader ważnym wypadkiem dla handlu pruskiego. Hamburg wieleby na tém stracił: bo znaczna część obrótów handlowych tuby się przeniosła. Wzrost Szczecina od pewnego czasu powszechną zwraca uwagę.

— Lekarski dziennik Edynburgski, umieścił opis, jedynego może w swym rodzaju zdarzenia, to jest zrośnienia się odciętey od ramienia ręki, która tylko na kawałku skóry wisiała. Opatrywanie ręki trwało dni 45, dopełniał takowego doktor *Steventon*. Zdarzenie to,

Докторъ *Стевентонъ*. Происшествіе это возбудило общее удивленіе. (*G. C.*)

Франція.

Парижъ, 27-го Октября.

Сегоднишній *Монитеръ* обнародовалъ уже рапортъ Генерала *Вале*, касательно взятія Константины. Въ немъ содержится, что до начатія штурма, Бей приглашенъ былъ добровольно сдаться съ ручательствомъ за всю его собственность; онъ какъ бы соглашался на договоры, но требовалъ прекратить пальбу и подождать 24 часа до присылки его уполномоченнаго. Генералъ *Вале* видя, что Бей только желаетъ выиграть время, немедленно приступилъ къ дѣлу. „Огонь открытъ (сказано въ рапортѣ), 9 ч. и продолжался часть наступающаго дня. Многія передніе непріятельскія укрѣпленія, частію уничтожены, и проломная батарея, могла открыть пальбу уже только на 400 метровъ отъ мѣста. Вечеромъ сдѣланъ проломъ. Ночью пододвинуты орудія на 150 метровъ отъ города, а вчера проломъ былъ совершенно доступенъ. Непріятель вездѣ упорно намъ сопротивлялся; изъ батарей его производилась самая жаркая пальба. Стрѣлки поставленные на валахъ продолжали безпрестанный, хорошо направленный огонь. При томъ ежедневно производимы были нападенія на позиціи Мансура и Куядъ-Ати. Такъ какъ на посланныя третьяго дня Бею предложенія, не получено желаемаго отвѣта, а кромѣ сего *Ахметъ* требовалъ преимущественно прекращенія дѣйствій осады, то сегодня сдѣланъ штурмъ, въ слѣдствіе котораго жители вытѣснены изъ всѣхъ частей города по порядку, не смотря на упорную ихъ защиту. Намъ пришлось жалѣть не объ одной потерѣ; въ слѣдующей депешѣ я сдѣлаю опись убитымъ и раненымъ. Подполковникъ *Серинъи*, палъ въ самомъ проломѣ, а также инженеръ-Капитанъ *Гакетъ*. Между ранеными находятся Генералъ *Перего*, Полковникъ *Комбесъ* и *Ламорисіеръ*, Подполк. *Дюма*, Капитанъ *Ришпансъ* и проч. Къ счастію, раны большею частію не смертельны. Часть знатнѣйшихъ жителей и властей осталась въ городѣ. Жителямъ я сдѣлалъ предложеніе, чтобы оставались спокойно въ домахъ своихъ, и возложилъ на нихъ обязанность снабжать войско продовольствіемъ. *Ахметъ* удалился. Утверждаютъ, что онъ отступаетъ въ лѣсъ. Калифъ его удалившись отъ него, просилъ позволенія возвратиться въ городъ.“ (Рапортъ этотъ писанъ 13-го Октября.)

Во второмъ рапортѣ къ Президенту Совѣта Министровъ, Генералъ *Вале* упоминаетъ, что немедленно по возстановленіи спокойствія въ городѣ, занялъ онъ съ Герцогомъ *Немурскимъ* дворецъ Бея и тотчасъ велѣлъ обезоружить жителей. При томъ народу дано знать, что мы будемъ почитать ихъ обыкновенія и вѣру, а Французскимъ солдатамъ воспрещенъ входъ въ мечети. Въ городѣ найдены значительные запасы хлѣба но не найдено мяса. При однихъ воротахъ города, немедленно учрежденъ торгъ, въ намѣреніи, что на оный явятся окрестныя поколѣнія съ своими плодами. Отступленіе Бея изслѣдовано было сколько возможно; по послѣднимъ донесеніямъ сообщеннымъ Генералу *Вале*, Арабы похитили у Бея, всѣ его сокровища и ушли.

Напослѣдокъ въ другомъ рапортѣ, то есть во второмъ къ Военному Министру, Генералъ описывая почти тѣже подробности какія сообщилъ Президенту Совѣта, полагаетъ при томъ число убитыхъ вообще 97 чел., раненыхъ же 494; въ томъ числѣ однихъ Офицеровъ 15 убитыхъ, 38 раненыхъ. Въ городѣ найдено 59 орудій. — Всѣ удивляются, что ни въ одномъ изъ сихъ рапортовъ даже въ новѣйшемъ отъ 17 ч., вовсе неупомянуто о Принцѣ *Жоанвильскомъ*.

— По донесеніямъ *Journal des Débats* изъ частныхъ извѣстій, видно, что по недостатку продовольствія и безпрестанно худой погоды, едва вся экспедиція не была оставлена, еслибъ Герцогъ *Немурскій* съ нѣсколькими гренадерскими компаніями не сдѣлалъ послѣдняго штурма, который кончился напослѣдокъ взятіемъ города.

— Карлистскіе журналы обращаютъ вниманіе Французскаго Правительства на то обстоятельство, что Англичане построили сильное укрѣпленіе Пюйо, а малыя приморскія укрѣпленія, удаливъ изъ нихъ Испанскихъ солдатъ, сами заняли.

— По извѣстіямъ *Жур. Преній*, мнимое движеніе Карлистовъ, какъ будто возобновленіе похода на Мадритъ, было только хитрою уловкою, чтобы охранить войско *Донъ-Карлоса* и облегчить ему отступленіе за Эбро. Выходка эта была удачна, потому что повѣрилъ этому *Эспартеро*, а чрезъ то Карлисты предупредили его по крайней мѣрѣ однимъ днемъ похода.

powszechne wzbudziło zadziwienie. (*G. C.*)

Francya.

Paryż, dnia 27 Października.

Dzisieyszy *Monitor* ogłosił już rapport Jenerała *Valée*, względem zdobycia Konstantyny. W rapporcie tym doniesiono, że przed rozpoczęciem szturmu, wezwany był Bey do poddania się dobrowolnego, z zaręczeniem mu wszelkiey jego własności; skłonił się on niby do układów, ale żądał, aby zaprzestano strzelać i poczekano 24 godzin na przysłanie jego pełnomocnika. Widząc Jenerał *Valée*, że Bey zwłóki tylko szuka, przystąpił do działania. „Strzelanie (powiedziano w raporcie) zaczęło się d. 9 i trwało przez część dnia następnego. Rozmaite przodowe szańce nieprzyjacielskie, zostały po części zniszczone, a baterya robiąca wyłom, mogła rozpocząć strzelanie swoje już tylko o 400 metrów od placu. Wieczorem był wyłom zrobiony. W nocy podsunięto działa na 150 metrów od miasta, a wczora była bresza zupełnie przystępna. Nieprzyjaciel dawał nam wszędzie odpór zacięty; bateryе jego strzelały, ile tylko mogły. Strzelcy rozstawieni na wałach lub ukryci w domach, utrzymywali nieustanny, dobrze kierowany ogień. Zarazem robiono codziennie napady na pozycye Mansura i Cujad-Ati. Ponieważ posłane zawczora Bejowi propozycye nie zyskały zaspakajającey odpowiedzi, a nadto żądał *Achmet* przede wszystkiém zawieszenia robót oblężniczych, dziś więc przypuszczono szturm, skutkiem którego wyparci zostali mieszkańcy koleyno ze wszystkich części miasta, pomimo uporczywey obrony, jaką stawili. Nie jednę stratę opłakiwać nam przychodzi; w następney depeszy udzielę spis ranionych i poległych. Podpółkownik *Serigny* poległ w samym wyłomie, także i Kapitan inżynjerow *Haket*. Między ranionymi znaydują się: Jenerał *Perregaux*, Półkownicy *Combes* i *Lamoricière*, Podpółkownik *Dumas*, Kapitan *Richepanse* etc. Szczęściem, że większą częścią rany nie są śmiertelne. Część znakomitszych mieszkańców i władz pozostała w mieście. Do mieszkańców wydałem wezwanie, aby się zachowali spokoynie w swych domach, i włożyłem na nich obowiązek zaopatrywania potrzeb woyska. *Achmet* oddalił się. Zapewniają, że cofa się w puszczę. Jego Kalif, oddaliwszy się od niego, prosił, aby mu pozwolono wrocić do miasta.” (Ten raport datowany dnia 13-go Października).

W drugim raporcie do Prezesa Rady Ministrów, namienia Jenerał *Valée*, że rychło po przywróceniu spokoyności w mieście, zajął wraz z Xięciem *Némours* pałac Beja i natychmiast zalecił rozbroić mieszkańców. Zapowiedziano nadto ludowi, że będziemy szanowali ich obyczaje i religią, a żołnierzom Francuzkim wzbroniono wstępu do meczetów. W mieście znaleziono wielkie zapasy zboża, ale nic mięsa. Przed jedną z bram miasta, założono zaraz targowisko, w nadziei, że pośpieszą na nie okoliczne pokolenia z płodami swemi. Odwrót Beja jest, ile bydź może, śledzony; podług ostatnich doniesień, udzielonych Jenerałowi *Valée*, Arabowie zabrali Bejowi wszystkie skarby jego i uciekli z niemi.

W innym nareszcie rapporcie, to jest: drugim do Ministra Woyny, opisując Jenerał prawie też same szczegoły, jakie udzielił Prezesowi Rady, podaje nadto liczbę poległych w ogóle na 97 ludzi, ranionych zaś na 494; między temi, samych oficerów 15 zabitych, 38 ranionych. W mieście znaleziono 59 dział.— Zadziwia wszystkich, że w żadnym z tych raportów, ani nawet w póżnieyszym z d. 17, nié masz wzmianki o Xięciu *Joinville*.

— Podług *Dziennika Rozpraw*, okazuje się z doniesień prywatnych, iż z powodu braku żywności i nieustanney niepogody, o mało co cała wyprawa zaniechaną nie została, gdyby nie Xiąże *Némours*, który na czele kilku kompaniy grenadyerów, przypuścił szturm ostatni i ten się wreszcie zdobyciem miasta zakończył.

— Dzienniki Karolistowskie zwracają uwagę Rządu Francuzkiego na tę okoliczność, że Anglicy wznieśli mocną warownię przy Puyo, a małe nadmorskie warownie, usunąwszy z nich żołnierzy Hiszpańskich, sami zajęli.

— Podług *Journ. des Déb.*, zmyślony obrót Karolistów, niby powtórnego ciągnienia na Madryt, był tylko zręcznym wybiegiem, aby ocalić woysko *Don Carlosa* i ułatwić mu odwrót za Ebr. Wybieg ten udał się: bo mu uwierzył *Espartero*, przez co uprzedzili go Karoliści przynaymniey o jeden dzień marszu.

— Остатокъ иностраннаго легіона который изъ 6,500 чел. уменьшился въ 600, прибылъ 16-го ч. изъ Пампелоны въ Якку, возвращаясь во Францію. Нѣсколько Офицеровъ и солдатъ осталось въ Пампелонѣ.

29-го Октября.

Правительство до сихъ поръ не получило подробнаго рапорта о взятіи Константины, за то частные журналы сообщаютъ оттуда разныя извѣстія.— *Le Toulonnais* увѣдомляетъ: „Городъ Константина, былъ защищаемъ 8,000 Кабаиловъ и 2,000 Турокъ. Съ начала говорили, что всѣ они перерѣзаны, между тѣмъ очень много солдатъ скрылось въ домы, потомъ дарована имъ жизнь. Бей находился на 4 мили отъ города. Отправленіе къ нему цирюльниковъ со стороны Герцога *Немурскаго* и главнокомандующаго, произвело на него большое впечатлѣніе; онъ велѣлъ нашимъ объявить, что онъ пропуститъ спокойно транспортъ раненыхъ изъ Константины въ Бону. Въ присутствіи своихъ онъ обнаруживаетъ, что мало заботится о потерѣ Константины. Въ Бонѣ ожидали перваго транспорта раненыхъ 25 ч. с. м.; отрядъ, который будетъ прикрывать оный, возвратно повезетъ продовольствіе изъ Боны въ Константину."

— Представленныхъ суду присяжныхъ, пятерыхъ молодыхъ людей, обвиненныхъ въ преступныхъ покушеніяхъ во время бала въ Ратушѣ даваемаго Герцогу *Орлеанскому*, тотъ же судъ призналъ невинными.

— Одна изъ утреннихъ газетъ утверждаетъ, что Правительство на всегда уже удержитъ Константину, которая будетъ резиденціею Губернатора и другихъ провинціальныхъ властей. Кромѣ значительнаго гарнизона въ городѣ, будетъ также въ небольшемъ разстояніи построенъ лагерь.

— Изъ Байонны отъ 26 ч., такъ пишутъ объ отступленіи *Д. Карлоса*: „Утверждаютъ, что четыре баталіона рекрутъ идущихъ изъ Кастиліи, переправились чрезъ Эбро и прибыли въ Эстеллу; на мѣсто ихъ изъ Бискаи будутъ отправлены четыре другихъ баталіона для укомплектованія Карлистскаго войска."

— *Mémorial des Pyrenées* увѣдомляетъ изъ С-тъ Жанъ-Піедъ-де-Портъ отъ 20-го ч. с. м., что кромѣ одной деревни Валкарлосъ, вся Наварра опять въ рукахъ Карлистовъ, которые окружая Пампелону, угрожали смертію каждому, ктобы осмѣлился пройти въ городъ.

30-го Октября.

Сегодня объявлена слѣдующая телеграф. депеша полученная изъ Тулона: „29 Октября въ 5 час. утра, морскій Префектъ къ Министрамъ Военному и Морскому. Пароходъ *Этна*, оставившій Бону 25 ч. вчера вечеромъ сюда прибылъ. Депеши присланныя къ Правительству, тотчасъ отправлены по эстафетѣ. Изъ Боны ничего не получилъ я официальнаго. Нѣкоторые Офицеры оставившіе 20-го ч. Константину, утверждали, что съ 13-го ч. вовсе не было сраженія. Арабы изъ окрестностей прибываютъ ежедневно на торгъ, который довольно достаточенъ. Принцы наслаждаются хорошимъ здоровьемъ и имѣютъ выгодную квартиру въ дворцѣ Бея. Говорятъ что они оставляютъ Константину между 20 и 30 ч. с. м. Батарейныя орудія, часть снарядовъ и тѣло Ген. *Дамремона*, уже отправлены въ Гуэльму. Въ Бонѣ съ 22-го ч. не случился ни одинъ холерный припадокъ."

— *Жур. Прѣній* напечаталъ извлеченія изъ письма одного артиллерійскаго Офицера, который потерю понесенную при штурмѣ Константины полагаетъ отъ 160 до 180 чел. убитыми, и 450 до 600 раненыхъ. Въ артиллеріи одинъ только Офицеръ раненъ, хотя она со всѣмъ самоотверженіемъ исполняла свою должность. Дворецъ Бея построенъ въ восточномъ вкусѣ, и убранъ богатыми коврами. Когда Французы вступили въ него, невольникъ негръ отпиралъ имъ всѣ двери.

— Въ церкви дома Инвалидовъ начаты уже предварительныя приготовленія къ траурному молебствію, которое будетъ совершено при погребеніи Генерала *Дамремона*.

— Вечерній Министерскій журналъ напечаталъ слѣдующую телеграф. депешу изъ Бордо отъ 26 ч. въ 6 час. вечера: „Въ слѣдствіе сраженія 14 ч., Генералу *Эспартеро* удалось занять мѣсто между *Донъ-Карлосомъ* и *Царіатегви*. Сего послѣдняго преслѣдуетъ *Лоренцо* по направленію къ Виллафранка, между тѣмъ какъ *Эспартеро* возвратясь 18-го ч. изъ Барбадилло и Салась де лосъ Инфантесъ въ Онтарію, подвигается къ *Донъ-Карлосу*, который чрезъ Кабаледа, отступилъ къ провинціи Сорія." (Въ этой депешѣ не упомянуто о переправѣ *Донъ-Карлоса* за Эбро). (*G. C.*)

— Szczątki legii zagraniczney, która z 6,500 ludzi, zmnieyszyła się na 600, przybyły d. 16 z Pampelony do Jacca, wracając do Francyi. Kilku tylko oficerów i kilku żołnierzy pozostało w Pampelonie.

Dnia 29.

Rząd nie otrzymał dotąd szczegółowego rapportu o zdobyciu Konstantyny. Natomiast umieszczają dzienniki, rozmaite prywatne ztamtąd doniesienia.— *Le Toulonnais* pisze: „Miasto Konstantyna, bronione było przez 8,000 Kabailów i 2,000 Turków. Mówiono z początku, że wszystkich w pień wycięto, tymczasem bardzo wiele żołnierzy schroniło się do domów, poźniey zaś darowano ich życiem. Bey znayduje się o 4 mile drogi od miasta. Posłanie mu chirurgów od Xięcia *Némours* i głównodowodzącego, sprawiło na nim mocne wrażenie; kazał naszym oświadczyć, że przepuści spokoynie transport ranionych z Konstantyny do Bony. Udaje on w obec swoich, że nie wiele obchodzi go strata Konstantyny. W Bonie spodziewano się przybycia pierwszego transportu ranionych na dzień 25 b. m., oddział, który ich eskortować będzie, poprowadzi napowrót żywność z Bony do Konstantyny."

— Stawionych przed sądem przysięgłych tych pięciu młodych ludzi, których obwiniano o zamachy zbrodnicze podczas uczty w ratuszu, dawaney dla Xięcia *Orleańskiego*, tenże sąd uznał za niewinnych.

— Jedna z gazet porannych utrzymuje, że Rząd zatrzyma już nazawsze Konstantynę, która będzie stolicą Gubernatora i innych władz prowincyonalnych. Prócz mocney załogi w mieście, będzie w niewielkiey od niego odległości oboz rozbity.

— Z Bayonny donoszą pod dniem 26 o odwrócie *Don Carlosa*, tyle tylko: "Zapewniają, że cztery bataliony rekrutów, idących z Kastylii, przeprawiły się przez Ebr i przybyły do Estelli; na ich mieysce będą wysłane z Biskai 4 inne bataliony dla uzupełnienia woyska Karolistowskiego."

— *Mémorial des Pyrenées* donosi z St. Jean-Pied-de-Port pod d. 20 b. m., że prócz jedney wioski Valcarlos, cała Nawarra jest znowu w ręku Karolistów, którzy, ścieśniając Pampelonę, zagrozili śmiercią każdemu, ktoby się poważył dostać do miasta.

Dnia 30.

Następującą depeszę telegraficzną otrzymaną z Tulonu, ogłoszono dzisia: „Dnia 29 Października o godz. 5 rano. Prefekt morski do Ministrów Woyny i Marynarki. Okręt parowy *Aetna*, który opuścił Bonę d. 25, zawinął tu wczora wieczorem. Depesze, które przywiozł do Rządu, odesłano natychmiast przez sztafetę. Z Bony nic urzędowego nie otrzymałem. Niektórzy oficerowie, którzy opuścili Konstantynę d. 20, zapewniali, że od dnia 13 nie było żadney więcey bitwy. Arabowie okoliczni przybywają codziennie na targ, który jest obficie zaopatrzony. Xiążęta są w d brém zdrowiu i mają wygodną kwaterę w pałacu Beja. Mówiono, że oddalą się z Konstantyny między 20 a 30 b. m. Ciężkie działa, część materyałów i zwłoki Jenerała *Damrémont*, odesłano już do Guelmy. W Bonie od d. 22 nikt nie zachorował na cholerę."

— W *Jour. des Déb.* umieszczono wyjątki z listu pewnego oficera artylleryi, który ocenia stratę, w szturmie Konstantyny poniesioną, na 160 do 180 ludzi zabitych, a 450 do 600 ranionych. W artylleryi jeden tylko oficer został raniony, chociaż ta z całém poświęceniem się ważne obowiązki swoje wykonywała. Pałac Beja jest gmach, w guście wschodnim zbudowany, wewnątrz bogatemi kobiercami przyozdobiony. Gdy Francuzi weszli do niego, Murzyn, niewolnik, otwierał im wszystkie podwoje.

— W kościele domu inwalidów, rozpoczęto już przygotowawcze roboty do żałobnego nabożeństwa, które się odbędzie przy złożeniu zwłok Jenerała *Damrémont*.

— Wieczorny dziennik ministeryalny, umieścił następującą depeszę telegraficzną z Bordeaux, dnia 26 o godz. 6 po południu: „W skutku bitwy d. 14, udało się Jenerałowi *Esparterze* stanąć pomiędzy *Don Carlosem* a Jenerałem *Zariateguy*. Tego ostatniego napiera *Lorenzo* w kierunku do Villafranca, kiedy tymczasem *Esparterro* wróciwszy d. 18 z Barbadillo i Solas de los-Infantes do Ontaria, posuwa się przeciw *Don Carlosowi*, który przez Cabaleda cofnął się do prowincyi Soria." (W tey depeszy nie masz więc żadney wzmianki o przeyściu *Don Garlosa* za Ebr). (*G. C.*)

Великобританія и Ирландія.

Лондонъ, 24 го Октября.

Нѣкоторыя газеты Торіевъ распустили слухъ, что Г. *О'Коннель* начинаетъ понимать, что собственная его выгода требуетъ удалиться отъ теперешняго *слабаго и недѣятельнаго Министерства.*

— *Morning Post* замѣчаетъ особенное обстоятельство, что Офицеръ гвардіи, который въ сраженіи при Витторіи преслѣдовалъ Іосифа *Бонапарте* и едва не захватилъ его въ плѣнъ, есть владѣтель Бреттингамскаго парка, гдѣ живетъ теперь бывшій Испанскій Король.

— Въ Коркѣ въ Ирландіи появилась холера.

— По извѣстіямъ изъ Мальты отъ 27 ч. пр. м. на всемъ островѣ не было болѣе 13 холерныхъ припадковъ, и болѣзнь кажется совсѣмъ прекратилась.

— *Morning Post* признаетъ взятіе Константины для Франціи и для дома Короля Французовъ радостнымъ и весьма полезнымъ предзнаменованіемъ; но Англія имѣетъ совершенно иной интересъ. „Когда *Карлъ X*", такъ выражается сказанная газета „предпринялъ походъ для покоренія Алжира, Герцогъ *Веллингтонъ* требовалъ объясненія отъ Тюильерійскаго Кабинета касательно дальнѣйшихъ его намѣреній и получилъ формальное увѣреніе, что по покореніи Дея и полученіи удовлетворенія за причиненную имъ обиду, войско возвратится и Алжирскій край не будетъ занятъ. Эти увѣренія послѣ революціи 1830 повторены Британскому Посланнику Королемъ *Людвикомъ Филиппомъ* и такимъ образомъ Франція торжественно обязалась оставить Алжиръ и Африканскія берега. Не нужно упоминать о томъ, какъ мало исполнены эти обѣщанія, какъ *Полиньякъ* увлеченный побѣдами, забылъ обѣты, данныя Британскому Правительству, и какъ *Людвикъ Филиппъ* объявилъ, что его собственное желаніе согласно съ общественнымъ мнѣніемъ народа. Слѣдствіемъ было то, что Франція начала основывать совершенную колонію, и теперь старается распространить завоеванія вмѣсто того, чтобъ прекратить ихъ. Паденіе Константины есть довершеніемъ обдуманнаго плана. Если *Ахметъ-Бею* неудастся воспрепятствовать соединенію войскъ, и если крѣпость останется въ спокойномъ владѣніи Французовъ, тогда увидимъ, что Франція утвердилась на южномъ берегу Средиземнаго моря и что Мальта очевидно потеряла для насъ цѣну. Когда такимъ образомъ Франція владѣя обоими берегами Средиземнаго моря, будетъ въ состояніи господствовать на водахъ онаго, то мы должны теперь съ величайшею заботливостію смотрѣть, чтобы не было устроено Депо или госпиталь въ Магонѣ, какъ и завсѣмъ тѣмъ, что содѣйствовало бы къ овладѣнію симъ портомъ. Конечно устройство угольнаго магазина для Африканскихъ пароходовъ не приведетъ къ окончательному занятію Минорки, но мы часто видали, что еще болѣе ничтожныя заведенія, были поводомъ къ совершенному обладанію, и потому смѣемъ думать, что намѣренія нашихъ сосѣдей подозрительнѣе, нежели какъ кажутся. Стоитъ только нашему сопернику въ торговлѣ и мореплаваніи, дать овладѣть рядомъ гаваней на обоихъ берегахъ Средиземнаго моря и Магоною для облегченія сообщеній, то наше положеніе въ Средиземномъ морѣ сдѣлается нейтральнымъ и свободное сообщеніе между Мальтою и Гибралтаромъ подвергнется опасности. Мы дѣлаемъ это замѣчаніе нашей благочестивой дипломатикѣ. Вмѣсто того, чтобы наблюдать за дѣйствіями *Донъ-Карлоса*, мы должны бы обратить вниманіе на планы *Людвика Филиппа*; основаніе огромной силы въ Африкѣ болѣе будетъ имѣть вліянія на нашу торговлю, нежели мнимое пробужденіе инквизиціи въ Мадритѣ. (*A.P.S.Z.*)

Португалія.

Лиссабонъ, 17-го Октября.

Герцогъ *Терсейрскій* оставался 10 дней на кораблѣ *Малабаръ*, не смѣя выступить на землю; только супруга его была нѣсколько разъ въ Лиссабонѣ и всегда радушно принимаема Королевою и Королемъ. Инфантина Маркграфиня *Луле*, Адмиралъ *Напіеръ* и нѣсколько другихъ знатныхъ особъ посѣщали изгнанниковъ на кораблѣ и давали для нихъ пиршества.

— Король *Фердинандъ* непремѣнно требуетъ, чтобы согласно съ условіями брачнаго договора, передано было ему главное начальство надъ войскомъ.

— Кортесы разрѣшили напослѣдокъ вопросъ на счетъ Сенаторской Палаты, однако въ такомъ смыслѣ, что объявленіе ихъ возбудило большое неудовольствіе не только здѣсь но и въ Испаніи. Три было главныхъ пункта: 1) Долженъ ли Сенатъ исключительно зависѣть отъ Королевскаго наименованія? 2) Или такое наименованіе должно принадлежать исключительно народу? 3) Сенаторы должны ли быть

Brytania Wielka i Irlandya.

Londyn, dnia 24-go Października.

Niektóre dzienniki Torysowskie rozszerzyły pogłoskę, że P. *O'Connell*, zaczyna postrzegać, iż jego interess wymaga, ażeby się odłączyć od teraźnieyszego *słabego i nieczynnego Ministeryum.*

— *Morning-Post* zwraca uwagę na osobliwszą okoliczność, że oficer gwardyi, który w bitwie pod Vittoryą ścigał Józefa *Buonapartego* i o mało nie wziął go w niewolę, jest właścicielem parku Brettenham, gdzie mieszka teraz dawnieyszy Król Hiszpanii.

— W Korku w Irlandyi okazała się cholera.

— Podług wiadomości z Malty pod d. 27 z. m., na całey wyspie zaszło nie więcey, jak 13 przypadków cholery i choroba zdaje się całkiem ustała.

— *Morning-Post* tak sądzi, że upadek Konstantyny jest dla Francyi i dla domu Króla Francuzów, wypadkiem radosney przepowiedni i wielkiego pożytku; lecz Anglia ma w tém zupełnie różny interess: „Gdy *Karol X*", tak wyraża wspomniona gazeta, „przedsięwziął wyprawę, która mu Algier poddała, zażądał Xiąże *Wellington* objaśnienia od Gabinetu Tuilleryyskiego, o dalszych jego zamiarach i otrzymał nayuroczystsze zapewnienie, że po poddaniu się Deja i po otrzymaniu zadosyć uczynienia za wyrządzone przezeń obelgi, woysko się cofnie, i kray Algieru nie będzie zaymowanym. Zapewnienia te po rewolucyi 1830 powtórzone zostały Posłowi Brytanii Wielkiey przez Króla *Ludwika Filippa*, a tak Francya nayuroczyściey obowiązała się ustąpić z Algieru i opuścić brzegi Afryki. Nie mamy potrzeby przypominać, jak mało obietnice te zostały wypełnione; jak P. *Polignac*, upojony zwycięztwem, zapomniał na przyrzeczenia, dane Rządowi Brytanii Wielkiey, i jak *Ludwik Filip* wynurzył, że własne jego życzenie zgadzać się będzie z publiczném zdaniem w narodzie. Wypadek był ten, że Francya zaczęła zakładać zupełną osadę, a teraz już usiłuje rozszerzać swe podbicia, zamiast ich zaniechania. Upadek Konstantyny jest dozupełnieniem ułożonego planu, i jeśliby *Achmet-Bejowi* nie udało się przeciąć kommunikacyi woyska, i w przypadku, jeśli twierdza pozostanie w spokoyném posiadaniu Francuzów, tedy postrzeżemy, że Francya bezpiecznie i mocno stanęła na brzegach południowych morza Śródziemnego, i że posiadłość nasza Malta istotnie na wartości swojey straciła. Gdy więc Francya przez posiadanie obu brzegów morza Śródziemnego, będzie w stanie opanować te wody, my przeto z wielką pilnością musiemy niedopuszczać założenia składu albo szpitalu w Mahon, a również wszystkiego, coby mogło doprowadzić do posiadania tego portu. Zapewne nie można przypuścić, że urządzenie składu na węgle dla użytku parochodów Afrykańskich, sprowadzi ostateczne zajęcie wyspy Minorki, lecz jak często widzieliśmy, że daleko mniey podeyrzane zamiary, stały się powodem do formalnego zajęcia posiadłości, i możemy śmiało przypuścić, że zamiary sąsiadów naszych, są daleko zdradliwsze, aniżeli bydź się zdają. Dość jest tylko naszym spółzawodnikom w handlu i żegludze zostawić szereg portów po obu stronach morza Śródziemnego i posiadanie Mahonu, dla ułatwienia związków pomiędzy niemi, a już nasze stanowisko na morzu Śródziemném będzie zneutralizowane i wolny związek między Gibraltarem a Maltą niejakim sposobem wystawiony na niebezpieczeństwo. Czynimy te uwagi dla naszey sumienney dyplomacyi. Zamiast uważania na działania *Don Carlosa*, uwaga nasza zwrócić się powinna na zamiary *Ludwika Filippa*; założenie wielkiey potęgi w Afryce, uważać należy, jako mogące sprowadzić obfitsze skutki względnie pożytków handlu naszego, aniżeli domniemalne wskrzeszenie inkwizycyi w Madrycie. (*A.P.S.Z.*)

Portugalia.

Lisbona, d. 17 Października.

Xiążę *Terceira* przez 9 dni zostawał na pokładzie okrętu *Malabar*, nie śmiejąc wysiąść na ląd; żona jego tylko razy kilka była w Lisbonie, zawsze jak naylepiey przyymowana od Królowey i Króla. Infantka Margrabina *Loulé*, Admirał *Napier* i wiele innych znakomitych osób, odwiedzało wygnańców na okręcie i wyprawiało dla nich uczty.

— Król *Ferdynand* dopomina się koniecznie, ażeby, stosownie do warunków przedślubnego kontraktu, oddane mu było naczelne dowództwo woyska.

— Kortezy rozstrzygnęły nareszcie kwestye, tyczące się Izby Senatorskiey, w taki jednak sposób, iż oświadczenie ich wzbudziło wielkie nieukontentowanie, nie tylko w kraju, ale i w Hiszpanii. Trzy były główne punkta: 1) Czy Senat ma zależeć wyłącznie od nominacyi Królewskiey? 2) Czy nominacya taka ma wyłącznie należeć do narodu? 3) Czy Senatorowie mają bydź mianowani na pewny tylko czas, czy do śmier-

только назначаемы на время, или пожизненно? Изъ 96 присутствовавшихъ депутатовъ, 76 балотировало противу перваго пункта, 42 противу втораго и 61 на сторону временной перемѣны Сенаторской Палаты.

— Виконтъ *дасъ Антасъ* упавъ съ лошади, получилъ повреждеіе и даже выбилъ себѣ нѣсколько зубовъ, почему не былъ въ состояніи имѣть въѣздъ съ Виконтомъ *Са да Бандеира* изъ Опорто въ столицу, который устроила съ большою радостію національная гвардія.

— Приходящіе сюда изъ Средиземнаго моря корабли, обязаны выдерживать карантинъ отъ 13 до 40 дней.

— Здѣсь основываютъ протестантскую церковь изъ частныхъ складокъ и пожертвованій. Это весьма важное происшествіе, доказывающее нынѣшнюю терпимость въ государствѣ. (*G. C.*)

Испанія.

Мадритъ, 14-го Октября.

Вчерашняя придворная газета содержитъ слѣдующее постановленіе Королевы: „Мы *Исабелла II* и проч. и проч. извѣщаемъ, что Кортесы для покрытія издержекъ по военной части, предали въ распоряженіе Правительства всякую церковную и монастырскую утварь а также сокровища. Составлена будетъ опись этимъ предметамъ, чтобы по силѣ постановленія отъ 6-го Октября 1836 г. опредѣлить ихъ цѣну, и въ самомъ скорѣйшемъ времени привести во всеобщее извѣстіе. Должны быть чеканены золотыя и серебряныя монеты; однако тѣ произведенія искуства, которыя провинціальными депутаціями будутъ признаны нужными для церквей, должны въ нихъ остаться. Данъ въ Мадритѣ 9-го Октября 1837. *Королева Правительница.*"

— Правительство дозволило пустить въ обращеніе золотую и серебряную монету бывшей Испанской Америки, предваряя, что она не будетъ приниматься въ государст. казначействахъ. (*G. C.*)

Разныя извѣстія.

Англійскій Парламентъ назначилъ было недавно Коммиссію, для рѣшенія вопроса: Какія должно предпринимать средства на счетъ уроженцевъ тѣхъ странъ, въ которыхъ находятся Англійскія колоніи, чтобы оказывая должное ихъ законамъ уваженіе, распространять гражданскую образованность и преклонять ихъ добровольно къ принятію Христіанской вѣры?— Газета *Courrier* сообщаетъ теперь выписку изъ пространнаго рапорта сей Коммиссіи о состояніи уроженцевъ въ Англійскихъ колоніяхъ. Въ этомъ рапортѣ упоминается сначала, о высокомъ назначеніи Англіи, что касается до разрѣшенія упомянутаго вопроса, когда самый взглядъ на карту обѣихъ полушарій, каждаго убѣждаетъ уже о чрезмѣрномъ пространствѣ Англійскихъ владѣній, и въ послѣдствіи дѣлается переходъ къ закону *Карла II* о заграничныхъ колоніяхъ. Актъ сей отъ 1670 г., предъявляетъ величайшую заботливость и самыя христіянскія намѣренія, и въ духѣ своемъ нисколько неотличается отъ адресса опредѣленнаго единогласно Королю Нижнимъ Парламентомъ въ 1834, впрочемъ, въ рапортѣ дѣлается замѣчаніе, что не смотря на эти благородныя намѣренія, владѣнія туземцевъ часто у нихъ отнимаемы были насильно, ихъ имущество грабили, характеръ ихъ унижали и заражали Европейскою безнравственностію. Подобные случаи, когда туземцы на собственной своей землѣ были угощаемы какъ воры и раздражаемы какъ хищныя животныя, всегда представляли непріятныя послѣдствія для Англійскихъ дѣлъ. Въ Нюфундландѣ (Новой землѣ), въ прежнія времена, убить дикаря почиталось заслугою и подобно тому какъ въ Голландскихъ владѣніяхъ въ южной Африкѣ, было даже религіозною обязанностію. Г. *Барротъ* расказываетъ, что когда онъ спросилъ одного изъ тамошнихъ колонистовъ, много ли тамъ туземцевъ, то онъ отвѣчалъ: „Я сегодня только четырехъ убилъ." Впрочемъ край былъ безъ сомнѣнія прежде довольно населенъ, доказательствомъ чему служитъ то, что Капитанъ *Буханъ*, нашелъ насыпанный жителями земляный валъ въ 30 миль въ длину, что безсомнѣнія требовало значительной силы. Англичане завладѣли этимъ мѣстомъ, гдѣ начали заниматься рыбною ловлею и охотою, и вмѣсто того, чтобы вознаграждать за то туземцевъ, убили ихъ болѣе, нежели самые Микманы, ихъ враги. Когда въ 1810 году по повелѣнію Г-на *Дукворта*, предписано было поступать съ ними человѣколюбивѣе, считали уже ихъ только 400 до 500. Число это безпрестанно уменьшалось, и напослѣдокъ, какъ кажется, послѣдній человѣкъ изъ сего племени съ женщиною, застрѣленъ какимъ то Англичаниномъ въ 1823 г. Три женщины

ci? Z 96-ciu obecnych deputowanych, 76 głosowało przeciw pierwszemu punktowi, 42 przeciw drugiemu, a 61 za czasową zmianą Izby Senatorskiey.

— Vice-Hr. *das Antas* spadł z konia, skaleczył się i wybił podobno kilka zębów, z któregoto powodu nie mógł z Vice-Hr. *Sa-da-Bandeira*, z Porto do stolicy odprawić wjazdu, który z wielką radością przygotowała gwardya narodowa.

— Okręty, przybywające tu z morza Śródziemnego, są obowiązane odbywać kwarantannę od 13 do 40 dni.

— Zakładają tu kościoł protestantski ze składek i ofiar prywatnych. Jestto nader ważny wypadek, dowodzący tolerancyi teraźnieyszey w kraju. (*G. C.*)

Hiszpania.

Madryt, dnia 14 Października.

Wczoraysza gazeta Dworu, obeymuje następujący dekret Królowey: „My *Izabella II* etc. etc. czyniemy wiadomo, że Kortezy na opędzenie kosztów woyskowych, oddały pod rozporządzenie Rządu wszelkie kościelne i klasztorne naczynia, oraz kleynoty. Inwentarz tych przedmiotów będzie sporządzony, ażeby w myśl dekretu z d. 6 Października 1836 roku, wartość ich oznaczyć i ile bydź może nayprędzey przez druk do publiczney wiadomości podać. Mają bydź wybijane monety złote i srebrne; te jednakże dzieła sztuki, które przez deputacye prowincyonalne, jako dla kościołów potrzebne uznane zostaną, mają w nich pozostać. Dan w Madrycie, d. 9 Października 1837.— *Królowa Regentka.*"

— Rząd pozwolił obiegu publicznego srebrnych i złotych monet byłey Ameryki Hiszpańskiey, z zastrzeżeniem, iż w kassach skarbowych nie będą przyymowane. (*G. C.*)

Rozmaite Wiadomości.

Parlament Angielski wyznaczył był nie dawno kommissyą, dla odpowiedzenia na zapytanie: Jakie środki przedsiębrać należy względem krajowców ziem, w których znaydują się angielskie osady, dla pogodzenia należnego prawom ich poszanowania, z szerzeniem cywilizacyi i skłanianiem ich do dobrowolnego przyymowania wiary chrześciańskiey? — Gazeta *Courrier* ogłasza teraz wyciąg z obszernego rapportu tey kommissyi, o stanie krajowców w osadach angielskich. Raport ten wspomina na wstępie o wysokiém powołaniu Anglii, co do rozwiązania wspomnionego zagadnienia, gdy sam rzut oka na kartę obu półkuli przekonywa już każdego o niezmierney przestrzeni posiadłości angielskich, i następnie przechodzi do prawa *Karola II* o osadach zagranicznych Akt ten, z r. 1670, wyraża naywiększą troskliwość i prawdziwie chrześciańskie chęci, i w duchu swoim bynaymniey się nie różni od adressu, jednomyślnie uchwalonego do Króla przez Izbę Niższą w r. 1834; jednakże rapport czyni uwagę, iż pomimo tych szlachetnych chęci, nader często posiadłości krajowców przemocą odbierane im były, ich własność rabowaną, ich charakter poniżany i nadwerężany przez Europeyskie zepsucie. Zachowywanie się takie, w którém krajowcy, na własney swojey ziemi traktowani byli, jak złodzieje i drażnieni jak dzikie źwierzęta, zawsze miało dla angielskich interessów niepomyślne skutki. W Newfoundland (Nowey ziemi) dawniey, zabicie dzikiego uważało się za zasługę, i, jak w hollenderskich posiadłościach w południowey Afryce, uchodziło nawet za religiyny obowiązek. P. *Barrot* opisuje, że gdy zapytał jednego z osadników tamecznych: czy w wielkiey krajowcy znayduje się liczbie? człowiek ten odpowiedział: „Dzisia zastrzeliłem tylko czterech." — Jednakże kray ten dawniey musiał bydź dość ludnym, gdyż Kapitan *Buchan*, znalazł usypany przez mieszkańców wał ziemny, 30 mil długi, co wiele rąk potrzebować musiało. Anglicy opanowali to stanowisko, gdzie zaczęli trudnić się rybołowstwem i myśliwstwem, a zamiast wynagrodzenia za to krajowców, pozabijali ich więcey, niżeli sami Mikmanowie, ich nieprzyjaciele. Gdy w 1810, z rozkazu P. *Duckworth*, wprowadzone bydź miało lepsze obchodzenie się z niemi, naliczono ich już tylko 400 do 500. Liczba ta ciągle się zmnieyszała, i nakoniec, jak się zdaje, ostatni z tego pokolenia jeden człowiek z kobietą, zastrzelony został przez jakiegoś Anglika w 1823. Trzy, schwytane przedtém kobiéty, umarły w więzieniu, i można przyjąć za pewną, iż plemie krajowców zupełnie zostało na tey ziemi przez Anglików wytępione. — Nie wiele lepiey odzywa się raport i o postępowaniu z Północno-Amerykańskiemi Indyami. Słowa jednego z nawróconych wo-

схваченныя за нѣсколько до того времяни, умерли въ заключенiи и можно опредѣлить на вѣрное, что поколѣнiе туземцевъ, истреблено въ сей землѣ Англичанами.— Не болѣе благопрiятно отзывается рапортъ и на счетъ обращенiя съ Сѣверо-Американскими Индѣйцами. Слова одного изъ обращенныхъ вождей Тшиппаверовъ произнесенныя къ Лорду *Гудригу*, изображаютъ всю ихъ исторiю кратко но выразительно: „Нѣкогда было насъ очень много, и къ намъ принадлежала вся Верхняя Канада; мы содержались рыбною ловлею и охотою, но прибыли для торговли къ намъ бѣлые люди, и дали пить предкамъ нашимъ огненной воды, отъ которой они сдѣлались бѣдными и больными и много поколѣнiй совершенно вымерло. Съ этого времени осталось насъ очень мало." Недавно еще Индѣйцы эти занимались земледѣлiемъ, и однажды во время голода, хлѣбомъ своимъ снабжали Англiйскiя колонiи. Но ихъ вытѣснили, ввели торговлю мягкою рухлядью и такимъ образомъ изъ промышленнаго и благороднаго состоянiя, ихъ погрузили опять въ прежвюю дикость и бѣдность. *Дугласъ* въ 1825 пишетъ, что Индѣйцы Новаго Брауншвейна все болѣе и болѣе уменьшались числомъ и жили въ крайней бѣдности; жители Новой Шотландiи и Микмасы, по донесенiю Господина *Кемта*, ведутъ жизнь кочевую, и мѣняютъ свою мягкую рухлядь на ромъ. Генералъ *Дерлингъ* говоритъ, что несчастные дикари Канады, каждый день бываютъ удручаемы и обманываемы бѣлыми ихъ братьями. Крикги, племя нѣкогда могущественное, изъ 10,000 въ продолженiе нѣсколькихъ лѣтъ уменьшилось до 200 или 300. Равнымъ, образомъ отъ прикосновенiя къ бѣлымъ, изчезаютъ и другiя поколѣнiя туземцевъ. Во время несогласiй между товариществами Гудсонъ-Бай и Норвестскимъ, Индѣйцевъ принуждали къ кровопролитному участiю въ дракахъ между этими обѣими торговыми компанiями. Все это по словамъ рапорта, представляетъ необходимость отказаться отъ нынѣшней системы и принять совсѣмъ другiя мѣры, въ отношенiи несчастныхъ, законныхъ владѣтелей страны. (*G. C.*)

О средствахъ какiя принимаемы были въ Брестѣ-Литовскомъ къ пользованiю больныхъ холерою.

Болѣзнь холера въ городѣ Брестѣ появилась 11 Августа сего 1837 года и въ эпидемическомъ характерѣ существовала до 2-го Октября сего же года. Сей болѣзни наиболѣе подвергались Евреи, и люди простые, какъ-то: мѣщане и служащiе люди рабочiе, бѣднаго состоянiя, и небрежливую жизнь ведущiе, равно нападала она отъ простуды, изнуренiя, лишняго безпокойствiя духа, какъ то: страха, гнѣва, унынiя и т. п. особенно у женщинъ и людей нѣжнаго тѣлосложенiя, проживающихъ при семъ въ тѣсныхъ и неопрятныхъ, неимѣющихъ нужныхъ выгодъ жилищахъ. Люди же хорошаго состоянiя, ведущiе жизнь порядочную и со всѣми предосторожностями и нужными выгодами, совершенно сей болѣзни не подвергались. Распространенiе заразительности сей эпидемiи, въ самомъ только воздухѣ искать можно было, при способствующихъ причинахъ безпорядочной жизни, простуды, изнуренiя, безпокойствiя духа и т. п. Перехода же оной, чрезъ непосредственное прикосновенiе не замѣчено.

Въ ходѣ и признакахъ сей болѣзни, два рода, или степени ожесточенiя замѣчено: въ первомъ сильнѣйшемъ дѣйствительную и несомнительную холеру изъясняющемъ, со всѣми признаками сильно свирѣпствующей сей болѣзни въ Гродненской губернiи 1831 года, трудна и не всегда полезна была вся медицинская помощь, счастiемъ что весьма малая часть заболѣвающихъ сему подвергалась: во второмъ степени не всегда замѣчаемы были всѣ признаки дѣйствительной холеры, внезапное только ослабленiе, иногда доходящее до обмороковъ, тошнота, чувствiе боли, и гнѣтенiя въ предсердiи, ознобъ, иногда рвота, поносъ, ежечасто корчавыя боли въ ногахъ и въ рукахъ; всѣ сiи припадки не всегда были вмѣстѣ соединены и по большей части въ слабомъ ожесточенiи. До сей же степени причислить надобно очень часто замѣчаемые всѣ припадки лихорадокъ а наиболѣе горячекъ желудочныхъ (*Febris Gastricae*) и нервныхъ (*F. Nervosae*) не рѣдко же лихорадокъ перемѣжающихся (*Intermittentes*) и катаральныхъ (*F. Catarrhales*) къ каковымъ всегда присоединялись нѣкоторыя признаки холеры.

Во врачеванiи холеры, самымъ лучшимъ средствомъ оказалось, самопоспѣшнѣйшее сильное огрѣванiе всего тѣла до возбужденiи большаго пота, посредствомъ острыхъ паровъ, сдѣланныхъ чрезъ наливанiе крѣпкаго уксусу на раскаленные камни, помѣщенные въ ногахъ больнаго, подъ грубымъ и достаточно теплымъ прикрытiемъ. Употребленiе сихъ

dzów Tszippawerów, wyrzeczone do Lorda *Goderich*, malują całą ich historyą w krótkich, lecz dobitnych wyrazach: „Było nas niegdyś bardzo wielu, i do nas należała cała Wyższa Kanada; żyliśmy z rybołowstwa i myśliwstwa; ale przyszli dla handlu z nami biali ludzie i dali oycom naszym pić ognistey wody, od którey oni stali się ubodzy i chorzy, a wiele pokoleń zupełnie wymarło. Od tey pory zostało nas bardzo mało." Jeszcze nie dawno Indyanie ci zaymowali się nawet rolnictwem, i razu jednego, podczas głodu, zaopatrzyli swojém zbożem angielskie osady. Ale ich wypędzono, wprowadzono handel futrzany, i tym sposobem, ze stanu pomyślnego i szlachetnego, wtrącono ich znowu do dawney dzikości i ubóztwa. *Douglas* w 1825, opisuje Indyan Nowego Brunświku, jako coraz zmnieyszających się w liczbie i zostających w naywiększey nędzy; mieszkańcy Nowey Szkocyi i Mikmasowie, podług Pana *Kempt*, prowadzą życie tułacze, koczownicze i wymieniają swoje futra za rum. Jenerał *Darling* opowiada, iż nieszczęśliwi dzicy Kanady, codzień uciemiężani i oszukiwani są przez ich białych braci. Krikhowie, pokolenie niegdyś potężne, z 10,000, w ciągu lat kilku, zmnieyszyło się do 200 lub 300. Podobnież, przez samo zetknienie się z białemi nikną i inne krajowców pokolenia. Podczas zayścia pomiędzy towarzystwami Hudson-Bay i Norwest, przymuszano Indyan do krwawego uczęstnictwa w bitwach pomiędzy temi dwiema handlowemi kompaniami. Wszystko to, podług słów raportu, wykazuje konieczność zrzeczenia się dotychczasowego systematu, a przyjęcia innych środków względem nieszczęśliwych, prawych posiadaczy kraju. (*G. C.*)

O środkach, przedsięwziętych w Brześciu-Litewskim do leczenia dotkniętych cholerą.

Cholera w mieście Brześciu zjawiła się 11-go Sierpnia ter. 1837 roku i epidemicznie trwała do dnia 2-go Października tegoż roku. Tey chorobie naybardziey podlegali Żydzi i pospólstwo, jako to: mieszczanie i robotnicy biednego stanu i nieumiarkowane życie wiodący, podobnież napadała ona od przeziębienia się, zbytecznego zmordowania i niespokoyności umysłu, jako to: przestrachu, gniewu, tęsknoty i t. d., naybardziey u kobiet i ludzi delikatney komplexyi, mieszkających w ciasnych, nieochędóżnych i niemających potrzebnych wygód domach. Ludzie zaś dobrego stanu, regularne, ze wszystkiemi ostróżnościami i potrzebnemi wygodami życie prowadzący, zgoła nie podlegali tey chorobie.— Przyczyny szerzenia się tey choroby, w samém tylko powietrzu szukać można było przy innych okolicznościach, jak: nieregularném życiu, przeziębieniu się i zmordowaniu, niespokoyności umysłu i t. d. Udzielania się zaś jey przez bezpośrednie dotykanie nie dostrzeżono.

W biegu i symptomatach tey choroby, dwa rodzaje, czyli stopnie natężenia postrzeżono: w pierwszym, silnieyszym, rzeczywistą i niewątpliwą cholerę zwiastującym ze wszystkiemi znakami mocno panującey tey choroby w Grodzieńskiey Gubernii 1831 roku, trudną i niezawsze skuteczną była wszelka pomoc medyczna, szczęściem, że bardzo mała część chorujących temu podlegała; w drugim: nie zawsze były postrzegane oznaki rzeczywistey cholery, nagła tylko słabość, niekiedy do mdłości dochodząca, nuda, czucie bolu i uciskanie w dołku podpiersiowym, ziębienie, niekiedy womit, wolność żołądka i często kurczowe bóle w nogach, a niekiedy też i w rękach; wszystkie te symptomata nie zawsze się razem okazywały i po większey części w słabym stopniu. Do tegoż stopnia odnieść potrzeba bardzo często wszystkie przypadki gorączek, a naybardziey gorączek żołądkowych (*Febris Gastricae*) i nerwowych (*F. Nervosae*), często też febr przepuszczających (*Intermittentes*) i katarowych (*F. Catarrhales*), do których zawsze przyłączały się niektóre symptomata cholery.

W leczeniu cholery, nayskutecznieyszym środkiem okazało się: jak nayprędsze ogrzewanie całego ciała do wzbudzenia potu, za pomocą pary, zrobioney przez nalanie mocnego octu na rozpalone kamienie, umieszczone w nogach chorego, pod grubém i dostatecznie ciepłém przykryciem. Użycie tey pary bez przestanku albo co dwie godziny i więcey, zabraniając

паровъ безпрерывное, чрезъ часа 2 или 3 и болѣе, не допуская малѣйшаго раскрытія, желаемаго всегда больными, немогущими выдержать сильнаго жара, столь иногда было полезно (особенно ежели вскорости предпринято) что совершенно уже охолодѣвшаго человѣка, приводило въ теплое состояніе и возвращая кровообращеніе, способствовало употребленію дальнѣйшихъ медицинскихъ пособій. Много еще сему средству вспомоществовало натираніе въ мѣстахъ корчовыхъ боли фланелью, омоченною теплымъ спиртомъ, камфорнымъ, или еще настоенным на перецъ, горчицу и другія острыя вещества. По отогрѣніи симъ способомъ и приведеніи въ чувствіе больнаго; кровопусканіе, или ставленіе пьявицъ въ предсердіи смотря по обстоятельствамъ; окладываніе всего желудка теплыми припарками изъ ароматныхъ травъ, а у бѣдныхъ изъ потрухи (*Fomentationes aromaticae tepidae*) втираніе летучей мази съ комфорою, и другими острыми разогрѣвающими и раздражающими кожу средствами; употребленіе капель шафрановой настойки, Опія (*Laudanum Liquidum Sydenhami*) въ упорной рвотѣ и сладкой ртути (*Calomel*) въ запорѣ; не менѣе также рвотнаго (*ex rad. Ipecacuannae*) гдѣ причина холеры въ нечистотѣ желудка (*Saburrae*) находилась; и другихъ медицинскихъ средствъ по показанію (*Indicatio*) соотвѣтственно объявляющимся припадкамъ безъ употребленія другихъ эмпирическихъ средствъ, иногда въ самосильнѣйшей холерѣ желаемый приносили успѣхъ. Во второй легкой степени холеры, самое отогрѣніе тѣла, обложеніе больнаго каменными бутылками, налитыми горячею водою подъ теплымъ прикрытіемъ; легкое натираніе спиртомъ комфорнымъ; успокоеніе духа; питье теплое; употребленіе средствъ разогрѣвающихъ, потогонныхъ (*Sudorifera*) или другихъ по показанію (*Indicatio*) особенно у лицъ нервныхъ и нѣжнаго тѣлосложенія, отъ лишняго безпокойствія духа заболѣвающихъ, скоро излѣчали болѣзнь. Гдѣ же замѣчены были другія болѣзни, съ присоединеніемъ нѣкоторыхъ признаковъ холеры, какъ-то: разнаго рода горячки, тамъ употребленіе средствъ соотвѣтственно признакамъ сихъ болѣзней съ прибавленіемъ увеличенія общей теплоты тѣла, и легкаго сначала натиранія, достаточными были безъ дальнѣйшаго вниманія на характеръ эпидеміи.

Къ поспѣшнѣйшей подачѣ помощи заболѣвающимъ, много вспомоществовало сдѣланное здѣшнимъ Еврейскимъ Обществомъ заведеніе, самоскорѣйшаго принесенія прислуги въ цѣли отогрѣванія тѣла и натиранія онаго. Сіе заведеніе частями въ разныхъ сторонахъ города, расположено со всѣми приготовленіями, какъ-то: всегда готовою горячею водою, теплымъ спиртомъ, на острыя вещества налитымъ уксусомъ и достаточнымъ количествомъ людей къ сей прислугѣ выученныхъ, кои безпрерывно ночью и днемъ готовы, и за даннымъ извѣстіемъ, тотчасъ прибѣгали къ больному, и самоскорѣйшимъ отогрѣваніемъ тѣла, и онаго натираніемъ, приспособляли къ подачѣ дальнѣйшихъ медицинскихъ пособій. Сіе заведеніе тѣмъ полѣзнѣйшимъ было, что не у всякаго больнаго на скорости можно было имѣть все нужное къ первоначальному приведенію въ чувствіе внезапно заболѣвающихъ; а малѣйшее въ семъ замедленіе, не рѣдко тщетнымъ дѣлало, всѣ самодѣятельнѣйшія средства.

naymnieyszego rozkrycia się, żądanego zawsze od chorych, niemogących wytrzymać mocnego ciepła, tak niekiedy było pożyteczne (zwłaszcza, jeżeli naprędce przedsięwzięte), że zupełnie skolałego człowieka powracało do pierwiastkowego stanu i przywracając cyrkulacyą krwi, dopomagało do użycia dalszych medycznych pomocy. Wiele jeszcze temu środkowi dopomagało nacieranie flanellą w mieyscach kurczu, zmoczoną w ciepłym spirytusie kamforowym, albo nalanym na pieprz, gorczycę i inne ostre substancye. Po ogrzaniu tym sposobem i przyprowadzeniu do czucia chorego, upuszczenie krwi, albo przystawienie pijawek na piersiach, uważając na okoliczności; okładanie całego żołądka ciepłemi kataplazmami z aromatycznych ziół, a u biednych z potruchy (*Fomentationes aromaticae tepidae*), wcieranie lotney maści z kamforą i innemi ostremi rozgrzewającemi i drażniącemi skórę środkami; użycie tynktury szafranowey z opium (*Laudanum Liquidum Sydenhami*) w uporczywych womitach i solniku żywego srebra (*Calomel*) w zatwardzeniu; niemniey także proszku na womity z Ipekakuanny (*ex rad. Ipecacuannae*) gdzie cholera z nieczystości żołądka pochodziła; oraz innych lekarskich środków, według wskazania (*Indicatio*) odpowiadających symptomatów, bez użycia innych empirycznych środków, niekiedy w naysilnieyszey cholerze pożądany skutek przynosiło. W drugim lekkim stopniu cholery, samo ogrzewanie ciała, okładanie chorego blaczkami, nalanemi gorącą wodą pod ciepłém przykryciem, lekkie nacieranie spirytusem kamforowym, uspokojenie umysłu, napóy ciepły, użycie środków rozgrzewających, pędzących poty (*Sudorifera*), albo innych według wskazania (*Indicatio*) osobliwie u osób nerwowych i delikatney budowy ciała, od zbyteczney niespokoyności umysłu chorujących, prędko pożądany przynosiło skutek. Gdzie zaś postrzeżone były inne choroby z przyłączeniem niektórych symptomatów cholery, jako to: rozmaitego rodzaju gorączki, tam użycie środków stosownie do symptomatów tych chorób z powiększeniem ogólnego ciepła ciała i lekkiego z początku nacierania, dostatecznemi były bez dalszego względu na charakter epidemii.

Do pośpiesznieyszego ratunku dla chorych, bardzo pomagało zrobione przez tuteyszą gminę żydowską zaprowadzenie ogrzewania i nacierania ciała. To zaprowadzenie częściami w rozmaitych stronach miasta urządzone ze wszystkiemi przygotowaniami, jako to: zawsze gotową gorącą wodą, ciepłym spirytusem, octem na ostre substancye nalanym, i dostateczną liczbą ludzi do tey posługi wyuczonych, którzy w dzień i w nocy byli do tey pomocy gotowi i na zawołanie przybiegając do chorego, nayprędszém ogrzewaniem ciała i onego nacieraniem przysposabiali go do przyjęcia dalszych środków lekarskich. To zaprowadzenie było tém pożytecznieysze, że nie u każdego chorego naprędce mogło się znaleźć wszystko potrzebne do początkowego przyprowadzenia do czucia nagle dotkniętych cholerą, a naymnieysze w tém opoźnienie, często nayskutecznieysze środki daremnemi czyniło.

ВИЛЬНА. Типограф. А. Марциновскаго. Печатать дозволяется. Ноября 5 д. 1837 г. — Цензоръ Стат. Совѣт. Кав. *Левъ Боровскій*.